

Основні напрямки розвитку
соціальної медицини
(громадського здоров'я) як
основи менеджменту в
охороні здоров'я

Доц. Погоріляк Р.Ю.

Здоров'я населення є визначальним чинником розвитку суспільства, його перспектив у соціальній, економічній, науковій, культурній та інших сферах життєдіяльності.

Вивченням здоров'я населення та системи його охорони займається наука **“соціальна медицина”**, яка перейменована у **“громадське здоров'я”**.

Основні завдання “ГЗ”

- ◆ Вивчення впливу медико-соціальних чинників, умов і способу життя на здоров'я різних груп населення;
- ◆ Розробка науково - обґрунтованих рекомендацій з попередження та усунення несприятливих соціальних чинників і умов, а також розробка оздоровчих заходів для підвищення рівня здоров'я населення;
- ◆ Оцінка критеріїв “ГР” та якості медичної допомоги, їх оптимізація.

Складові предмета “ГЗ”

- ◆ Біостатистика;
- ◆ Здоров'я населення;
- ◆ Організація охорони здоров'я.

Вказані розділи вивчають:

- ◆ Історія охорони здоров'я;
- ◆ Теоретичні проблеми охорони здоров'я і медицини;
- ◆ Правові засади ОЗ;
- ◆ Здоров'я населення та методи його вивчення;
- ◆ Умови і спосіб життя населення;
- ◆ Основи біостатистики;
- ◆ Системи ОЗ;
- ◆ Організація медичної допомоги населенню;
- ◆ Економіка та фінансування ОЗ;
- ◆ Медичне страхування;
- ◆ Управління ОЗ, менеджмент;
- ◆ Міжнародну діяльність в ОЗ.

- ◆ Сьогодні існує багато підходів до визначення поняття "здоров'я". Практично в кожному з них не враховуються ті чи інші важливі аспекти життєдіяльності людини, населення в цілому. Очевидно, що не існує універсального, придатного для всіх випадків життя, визначення здоров'я.

"Здоров'я - це стан організму, всі частини якого нормально розвинені та правильно функціонують"

"Здоров'я - стан індивіда, чий організм функціонує добре"

"Здоров'я - це стан фізичної
міцності та благополуччя, при
якому організм правильно
виконує свої функції"

"Здоров'я - гармонійна єдність біологічних і соціальних якостей, обумовлених вродженими та набутими біологічними та соціальними чинниками (а хвороба є порушенням цієї єдності, цієї гармонії)"

Теоретичний (індивідуальне теоретичне) підхід:

ВООЗ: "Здоров'я - це стан повного соціального, біологічного та психологічного благополуччя, коли функції всіх органів і систем урівноважені з навколишнім середовищем, відсутні якісь захворювання, хворобливі стани та фізичні дефекти".

Практичний (індивідуальне практичне) підхід:

- ◆ це здатність організму повноцінно виконувати свої біологічні та соціальні функції.

Хвороба – це окремий випадок здоров'я, коли рівень його знижений або є його дефекти.

Компоненти здоров'я:

- ◆ соматичне здоров'я,
- ◆ фізичне здоров'я,
- ◆ психічне здоров'я,
- ◆ соціальне здоров'я,
- ◆ духовне здоров'я.

**Соматичне здоров'я – стан
органів та систем організму
людини, основу якого
становить біологічна
програма індивідуального
розвитку**

До сфери *фізичного здоров'я* включають такі чинники, як індивідуальні особливості анатомічної будови тіла, фізіологічних функцій організму в різних умовах спокою, руху, довкілля, генетичної спадщини, рівня фізичного розвитку органів і систем організму.

До сфери *психічного здоров'я*
відносять індивідуальні
особливості психічних процесів і
властивостей людини, наприклад
збудженість, емоційність,
чутливість.

A stylized silhouette of a mountain range in shades of teal and blue, located at the bottom right of the slide.

Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, обумовлюється її стосунками з такими складовими як освіта, наука, релігія, мораль, етика.

Свідомість людини, її ментальність, життєва самоідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей - усе це обумовлює стан духовного здоров'я індивіда.

Соціальне здоров'я пов'язано з соціально-економічними чинниками, стосунками з сім'єю, з різними соціальними структурами (місце навчання/роботи, відпочинку, побуту, рівнем соціального захисту, охорони здоров'я, безпеки існування тощо). На нього суттєво впливає ризикована поведінка, соціальний стан людини, місце проживання та соціальне оточення.

6 рівнів здоров'я

- ◆ індивідуальний;
- ◆ певної групи людей;
- ◆ організації;
- ◆ громади;
- ◆ країни;
- ◆ усього світу.

Індивідуальний, груповий та
популяційний рівні.

Індивідуальне здоров'я – формується на основі фізичних і психічних особливостей індивідуума, його способу життя.

Групове здоров'я – зумовлене специфікою життєдіяльності людей даного трудового чи сімейного колективу.

Суспільне здоров'я – характеризує стан здоров'я населення загалом і виявляє цілісну систему матеріальних та духовних відносин у суспільстві.

ГРОМАДСЬКЕ (ПОПУЛЯЦІЙНЕ) ЗДОРОВ'Я

- ◆ **Громадське здоров'я** – є похідним від індивідуального здоров'я, проте має певні особливості.
- ◆ **Громадське здоров'я** – це здоров'я різних демографічних, соціальних, професійних та інших груп населення, яке мешкає на певній території

Чинники, які впливають на стан здоров'я населення

- ◆ **Безпосередні** (віруси, бактерії)
- ◆ **Фактори ризику** – додатковий екзо- або ендогенний несприятливий вплив на організм, який підвищує вірогідність виникнення захворювання або смерті

Фактори ризику формування рівня здоров'я населення

Ендогенні

Екзогенні

Керовані

Некеровані

Керовані

Некеровані

Артеріальна гіпертензія, дисліпідемія, дисменорея

Вік, стать, спадковість

Оточення, спосіб життя, стан медичної допомоги

Клімат, природні умови

Однак поділ факторів дуже умовний.

Звичайно на людину комплексно впливають взаємозалежні і зумовлюючі фактори.

В менеджменті прийнято проводити комплексні медико-соціальні дослідження здоров'я населення, в яких враховується вплив якомога більшого числа чинників, їхній взаємозв'язок і рангова оцінка кожного із них.

Показники здоров'я людини – індивіда:

- ◆ відсутність чи наявність хронічного захворювання;
- ◆ функціональний стан органів (з врахуванням способу життя та стану навколишнього середовища);
- ◆ специфічна резистентність, про яку можна судити за показниками захворюваності;
- ◆ психічний та фізичний розвиток.

Показниками здоров'я популяції є:

- ◆ Тривалість життя;
- ◆ Відтворення потомства;
- ◆ Працездатність;
- ◆ Захворюваність (відображає ступінь адаптації до умов середовища);
- ◆ Задоволення життям.

Для вивчення громадського здоров'я проводяться комплексні медико-соціальні дослідження, з урахуванням впливу і взаємозв'язку якомога більшого числа чинників

Громадське (популяційне) здоров'я характеризується комплексом показників:

◆ **Прямі показники:**

- фізичного розвитку (морфо-функціональний, біологічний розвиток та його гармонійність);
- індекс здоров'я;
- частоти донозологічних станів (імунітет, стійкість імунітету).

◆ **Непрямі показники:**

- демографічних (народжуваність, смертність, СОТЖ);
- захворюваності (загальна, інфекційна, госпітальна);
- інвалідності (первинна, загальна);

Критеріями оцінювання громадського здоров'я за визначенням ВООЗ є:

- ◆ Відрахування від валового національного продукту на охорону здоров'я;
- ◆ Доступність ПМСД;
- ◆ Рівень імунізації населення;
- ◆ Повнота обстеження вагітних кваліфікованим персоналом;
- ◆ Рівень смертності немовлят;
- ◆ СОТЖ;
- ◆ Гігієнічна грамотність населення.

Критерії соціального благополуччя населення (ВООЗ):

- демографічна ситуація (*статика, динаміка населення: механічний і природний рух*);
- санітарно-гігієнічні показники довкілля (*стан води, повітря, ґрунту, радіаційна безпека*);
- спосіб життя;
- рівень доступності медичної допомоги;
- соціально - гігієнічні показники.

Медичні критерії громадського здоров'я (ВООЗ)

- ◆ **захворюваність** (за зверненнями, за даними медичних оглядів, за причинами смерті – рівень і структура);
- ◆ **смертність** (загальна та малюкова);
- ◆ **інвалідність** (первинна, загальна - за рівнями та структурою);
- ◆ **частота донозологічних станів** (показники імунної системи, активності ферментів, опірності організму);
- ◆ **фізичний розвиток** (антропометричний, соматоскопічний, функціональний - запас фізичних сил або дієспроможність

Критерії психічного благополуччя населення (ВООЗ)

- ◆ Захворюваність психічними хворобами;
  - ◆ Частота невротичних станів і психопатій;
  - ◆ Стан психологічного клімату в колективі.
-
- A stylized silhouette of a mountain range in shades of teal and blue, located at the bottom right of the slide.

Інтегральні показники

До інтегральних показників відносять :

- ◆ рівень материнської смертності;
- ◆ рівень малюкової смертності;
- ◆ показник середньої очікуваної тривалості життя.

Рівень інтегральних показників визначає:

- ◆ стан здоров'я населення;
- ◆ рівень соціально-економічного розвитку держави в цілому;
- ◆ ступінь медичної грамотності населення;
- ◆ рівень і якість організації медичної допомоги.

Методи вивчення популяційного здоров'я:

- ◆ за даними звертань населення;
- ◆ шляхом опитування;
- ◆ шляхом проведення медичних оглядів;
- ◆ поглиблені вибіркові дослідження.

Джерелами вивчення популяційного здоров'я є:

- ◆ Офіційні звіти ЛПЗ і органів ОЗ, соціального забезпечення і статистичних органів.
- ◆ Спеціально організований облік випадків захворювань і смертей в ЛПЗ окремих зон спостереження – проспективні дослідження.
- ◆ Ретроспективна інформація облікових документів ЛПЗ за минулий період часу.
- ◆ Дані анкетування населення.
- ◆ Дані лікарських оглядів.
- ◆ Електронні бази даних.

Відомості про стан здоров'я населення дають можливість визначити:

- ◆ фактори ризику;
- ◆ обґрунтувати оздоровчі заходи;
- ◆ оцінити ефективність уже вжитих заходів;
- ◆ для текучого та перспективного планування кадрів;
- ◆ для удосконалення структури закладів здоровоохорони і служби в цілому.